

Nr 338

Av herr **Svensson** i Eskilstuna, om *fingerade val enligt majoritetsvalmetod*.

Statsvetaren Olof Ruin — preceptor i statskunskap vid Stockholms universitet — har nyligen i ett statsvetenskapligt arbete behandlat regeringsfrågan under perioden 1945—1960.

Frågan om regeringens sammansättning har varit politiskt aktuell vid fem tillfällen: när samlingsregeringen upplöstes 1945, när bondeförbundet och socialdemokraterna förhandlade hösten 1948, 1951 och 1956, och vid regeringskrisen i oktober 1957.

Ruin analyserar partiernas inställning till två idealtyper av politiska system — permanent samlingsregering och permanent tvåpartisystem — och sammanfattar den principiella debatten genom att söka ge svar på tre frågor: Skall vi låta det traditionella partisamarbetet leda fram till ett system med permanent samlingsregering? Eller skall vi som i England söka skärpt uppdelning i regering och opposition? Om vi utesluter dessa alternativ måste vi då alltid tänka oss majoritetsregeringar eller är en återgång till minoritetsparlamentarism möjlig?

En granskning av efterkrigsdebatten visar att partierna inte intagit någon enhetlig hållning till de av Ruin uppställda »idealsystemen». Högern — numera moderata samlingspartiet — har varit halvt för permanent samlingsregering, halvt för permanent tvåpartisystem, folkpartiet har varit halvt mot permanent samlingsregering, helt mot permanent tvåpartisystem, bondeförbundet/centerpartiet har varit halvt för permanent samlingsregering, helt mot permanent tvåpartisystem, medan socialdemokraterna slutligen varit helt mot permanent samlingsregering och halvt för permanent tvåpartisystem.

Samlingsregeringsskolans talesmän uppfattade beslutande folkomröstningar som ett nödvändigt komplement till en regering sammansatt av alla partier. Under 50-talets författningsdebatter diskuterades detta institut ivrigt, även om dess förespråkare drog sig för att i samma andetag påminna om samlingsregerande. Nu förefaller tanken på beslutande folkomröstningar helt ha tappat sin aktualitet. Förespråkarna för tvåpartisystem såg i majoritetsval i enmansvalkretsar ett möjligt medel att påskynda en sammanslagning av de borgerliga partierna. Under slutet av 50-talet och början av 60-talet tilldrog sig också detta valsysteem ganska stor uppmärksamhet i den allmänna debatten. Nu accepteras enligt Ruin en för-

fattningsreform som i vad gäller mandatfördelningen mellan partierna inte bara står fjärran från majoritetsval i enmansvalkretsar utan även enligt hans uppfattning häver den begränsade överrepresentation som hittills medgivits det största partiet i relation till de medelstora.

Enligt min mening har Ruin misstolkat författningsreformens innebörd. Den ger uttryck för en lovvärd vilja hos de demokratiska partierna att nå fram till en kompromiss om de demokratiska spelreglerna. Mot bakgrunden av partiernas nyanserade uppfattningar om de »ideala» politiska systemen, vilka Ruin själv kartlagt, är det inte förvånande att vare sig beslutande folkomröstning eller majoritetsval ingått i författningsöverenskommelsen. Att partierna funnit en gemensam nämnare för ett författningsbeslut innebär inte att slutlig ställning tagits till olika system för regeringens sammansättning. Debatten i dessa frågor kommer alltid att hämta inspiration från den faktiska politiska utvecklingen.

Att diskussionen om exempelvis valsättsmetoden och dess inverkan på regeringssystemet skulle avstanna i och med första beslutet om den partiella grundlagsreformen kunde inte väntas och har ej heller inträffat. Inte minst under den senaste valrörelsen fanns en uppdelning i en regerings- och en oppositionssida, som av väljarna upplevdes som två om den första statsmakten tävlande meningsriktningar. Samtidigt upplevdes det av många som en svaghet att de borgerliga partierna var organisatoriskt splittrade. Inte minst från högerpartiet gjordes gällande att efter engelskt mönster ett gemensamt valmanifest skulle ha framlagts av den borgerliga »skuggregeringen». Efter valet har från en ganska stor minoritet inom moderata samlingspartiet framförts krav på övergång till majoritetsval, något som skulle påskynda en utveckling mot ett tvåpartisystem i Sverige.

Införande av majoritetsval torde åtminstone för närvarande sakna politisk aktualitet. Detta förhållande gör det inte mindre angeläget att debatten tillföres material, som kan läggas till grund för en praktisk-politisk bedömning av frågekomplexet valsätt—partisystem—regeringssammansättning. Genom den Sänderska författningsutredningen redovisades en rad undersökningar av denna typ. På så sätt har allmänheten informerats om hur riksdagen under några efterkrigsval skulle ha sammansatts efter röstsammansräkning enligt majoritetsvalmetod med eller utan modifieringar. Det sista val, från vilken sådan undersökning finns redovisad, är 1960 års riksdagsmannaval (SOU 1963:19). Enligt min uppfattning skulle det vara av värde om liknande undersökningar företogs på grundval av röstsiffrorna i 1964 års och 1968 års riksdagsmannaval.

Med stöd av ovanstående motivering hemställs därför,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att de undersökningar avseende fingerade val enligt majoritetsvalmetod med och utan modifieringar under vissa antagna

partikombinationer och på grundval av faktiska röstsfiffror i senaste riksdagsmannaval fram till och med 1960, som redovisats av Sändlerska författningsutredningen (SOU 1958:29 och SOU 1963:19), genom Kungl. Maj:t utsträcks till att utgå från jämväl röstsfiffror i 1964 och 1968 års riksdagsmannaval;

att därvid särskilt granskas vilken verkan på mandatfördelningen som skulle följa av genomförd borgerlig samling vid majoritetsvals-system eller modifierat sådant; samt

att dessa undersökningar och analyser, utförda av statsvetenskaplig expertis, publiceras som ett inslag i skriftserien Statens offentliga utredningar för att tillföra debatten material, som kan läggas till grund för en praktisk-politisk bedömning av frågekomplexet valsätt—partisystem—regeringssammansättning.

Stockholm den 24 januari 1969

Olle Svensson (s)
i Eskilstuna
